

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník pro osoby s mentálním postižením

Příloha č. 2: Osnova polostrukturovaného rozhovoru

Příloha č. 3: Ukázka rozhovoru s odborným respondentem č. 6

Příloha č. 4: Ukázka tvorby respondenta

Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník pro osoby s mentálním postižením

Dotazník pro osoby s mentálním postižením

Dobrý den,

jmenuji se Lucie Matějčíková a jsem studentkou Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, oboru Sociální práce. Tento dotazník je určen pro mou diplomovou práci, ve které se zabývám arteterapeutickými metodami a technikami využívanými u osob s mentálním postižením.

Dotazník je anonymní a zjištěné údaje budou využity pouze v rámci mé diplomové práce. Předem děkuji za Vaši ochotu i Váš čas při vyplňování dotazníku.

U následujících otázek zaškrtněte jednu možnost.

1. Kolik je Vám let?

2. Jak často docházíte na arteterapii/účastníte se arteterapeutických činností/docházíte do dílny/sociálně aktivizačních center?

Každý den	2x – 3x týdně	1x týdně	1x měsíčně	Příležitostně

3. Kolik hodin na arteterapii/při arteterapeutických činnostech trávíte ve dny, kdy se jí účastníte?

Méně jak 1 hodinu	1 – 2 hodiny	3 – 4 hodiny	5 – 6 hodin	Déle jak 7 hodin

4. Kolik let již docházíte na arteterapii/věnujete se arteterapeutickým činnostem?

Méně než rok	1 – 3 roky	4 - 5 let	Déle jak 5 let	Déle jak 10 let

5. Baví Vás činnosti, kterým se věnujete při arteterapii/v sociálně aktivizačních centrech?

Velmi mě baví	Baví mě	Nevím	Nebaví mě	Velmi mě nebaví

6. Můžete si vybrat, jakým činnostem se budete věnovat?

Ano	Ne

U následující otázky uveďte, cokoliv Vás napadne.

7. Která arteterapeutická (výtvarná) nebo jiná činnost Vás nejvíce baví?

.....

Příloha č. 2: Osnova polostrukturovaného rozhovoru

Polostrukturovaný rozhovor pro pracovníky

(v zařízeních pro osoby s mentální retardací využívající při práci arteterapeutických metod)

- 1.** Co Vás vedlo (motivovalo) k arteterapii?
- 2.** Co jste vystudoval/a? (úroveň vzdělání, obor)
- 3.** Jak jste se vzdělával/a v arteterapii? (škola, výcvik, kurz)
- 4.** Jak dlouho arteterapeutické metody a techniky používáte?
- 5.** Jak dlouho pracujete v tomto zařízení/sociální službě?
- 6.** S kolika klienty obvykle pracujete? Máte nějaký limit (kolik nejvíce vezmete)?
- 7.** Jaké metody a techniky používáte (arteterapeutické – malování, kreslení; keramika; výtvarné nebo jiné činnosti – vyrábění rukodělných výrobků, pletení košíků, výroba svíček, atd.)
- 8.** Mohou si klienti tvořit volně, nebo dostávají zadání?
- 9.** Pokud klientům práci zadáváte, řídíte se tím, co je baví, nebo spíše přihlížíte k tomu, v čem se potřebují procvičovat či co je potřeba udělat?
- 10.** Pozorujete u klientů zlepšení jejich dovedností při pravidelné docházce na arteterapii/do sociálně aktivizačních center?
- 11.** Myslíte si, že jsou arteterapeutické metody důležité pro zlepšení kvality života klienta?
- 12.** Co klientům dle Vašeho názoru arteterapie/arteterapeutické metody přináší?

Pracovník 6 – Ústavní zařízení sociálních služeb Pardubického kraje

1. Nejprve se Vás zeptám, co Vás vedlo nebo motivovalo k tomu, že jste se rozhodla věnovat arteterapii nebo těmto výtvarným aktivitám s klienty?

Tak, moje činnost není jenom tahle, která směřuje k té arteterapii, ale já jsem se vlastně začala věnovat klientům, kteří mi přišli bezprizorní a takoví nezařaditelní do aktivit, které tady probíhaly a vytvořila jsem si z nich několik skupinek – s někým pracuju i individuálně – a v té skupince se zabýváme různými věcmi, hodně se snažím o rozvoj komunikace, o to, aby prostě dokázali, kdo teda zvládá jednak třeba vyslovit otázku, vyslovit názor i aby porozuměli, aby vnímali svoje okolí, orientovali se v čase, prostoru. Jedním z velkých témat je poznání svého těla, to zas navazuje na různé lékařské vyšetření. Takže ta arteterapie, nebo výtvarnění je u většiny těch skupinek spíš prostředkem, než cílem samotným jako o sobě.

A protože muzikoterapeuta tady máme, tak vlastně na mě zbylo, nebo ne zbylo, jako je mi to i bližší, prostě tady ty věci výtvarné. Takže cílem, cílem není rozhodně výrobek, cílem je buď pohoda klienta, něco máme zaměřené vysloveně relaxačně a něco slouží jako prostředek k tomu, co jsem teď říkala, k nějakému rozhovoru, k nějakému přemýšlení o věcech. No a asi tolik bych k tomu řekla.

2. Co jste vystudovala?

Já mám, já jsem bakalář v oboru výchovná práce ve speciálním zařízení.

3. A máte přímo nějaké kurzy nebo školení k těm výtvarným činnostem nebo k arteterapii?

Ano, byla jsem na několika kurzech. Loni jsem byla v Brně na kurzu, předloni v Praze na dvoudenním.

4. A musíte jezdit takto každý rok na nějaký kurz?

Nemusím, nemusím, ale máme povinných dvacet čtyři hodin školení ročně a já si v rámci toho za témata, která máme tady, jsou různá, já nevím, od prevence syndromu vyhoření a individuálního plánování. Ale já si můžu zvolit i každý rok prostě tu arteterapii a nemusím potom absolvovat tolik těch školení, která se pořádají tady pro všechny.

5. Jak dlouho už tu arteterapii tady praktikujete?

No, tady pracuju desátý rok a předtím jsem byla dva roky ve speciální škole, kde jsem se zas tak s dětma věnovala hodně těm výtvarným činnostem a předtím jsem asi pět let nebo šest let pracovala ve stacionáři, tam jsme taky dělali tohleto, keramiku dost a podobné věci.

6. S kolika klienty obvykle pracujete?

Největší skupinka je šestičlenná a tam, tu máme s kolegou zároveň, tam jsme dva, protože tam máme i klientky s kombinovanými vadami, s tělesným postižením, potřebují větší

asistenci, a pak tady mám klientky s autismem, kde se dvěma pracuju vysloveně individuálně, pak tři jsou v tříčlenné skupince. Prostě ta skupinka je taková, kolik se dá zvládnout, aby byli v pohodě. Je jim to šité na míru.

7. Takže těch šest je hraniční?

Šest je maximum. Ale tam je se mnou kolega a co já mám skupinku, takových zdatnějších klientů sama, tak jedna je pětičlenná. Ta je větší.

8. Jaké metody nebo techniky obvykle používáte? Nebo co tady nejčastěji s klienty děláte?

No, já to mám rozdělené právě, jedna, nebo ve čtvrtek, ve čtvrtek se mnou chodí skupina klientů, pleteme s pedigu, to je vysloveně prostě zaměřené takto, jenom pleteme s pedigu. V úterý vyrábíme ruční papír a to je rozdělné na dvě skupinky, dopolední, odpolední. Ty někteří klienti vlastně trhají ten papír, namáčíme a dělají vysloveně ten papír a zase skupinka takových zdatnějších tak potom z toho něco vyrábíme, docela se jim daří quilling, až mě to překvapilo, stáčení těch ruliček, jo, a vyrábíme třeba přáníčka, taštičky.

No a ty ostatní skupin, tam je to víc právě o té kombinaci s tou komunikací a s nějakým takovým věcným učením a orientací a tam, řekla bych takhle, čím víc je ten klient mentálně slabší, tak tím víc nám vyhovují barvy, štětec, jo takový volný tvoření, zapouštění barev, malujeme klasicky, no a třeba kresba klientům se málokterým daří, aby jako ten obrázek, aby s ním sami byli spokojení. Mně jde o to, aby oni byli sami se svým dílem spokojení, aby jim to přineslo u těchto činností nějakou relaxaci a prostě takovou spokojenost s tím dílkem.

9. Mohou si tady klienti tvořit volně, nebo jim dáváte nějaké zadání, co mají dělat ten den?

No, jak bych to řekla, to už se netýká tolik mojí práce, ale klienti mají volný přístup k papíru, k barvám, tužkám, takže mohou. Kolegyně různé při různých příležitostech, buď když klienti chtějí, nebo je třeba sami motivují a dělají s nima taky takovou nějakou výtvarnou činnost. No a já, co teda se týče těch skupinek, tak tam je to různé.

U těch klientů s těžším postižením se spíš snažím o to volně, nedávám zadání, ale třeba někdy je ovlivňuju tím, jaký jim nabídnu barvy, jo a někdy zase je nechám vysloveně bez ovlivnění a pozoruju, jaké barvy si volí, jak se asi cítí, jak je ta práce těší. No a někdy když třeba jsem uváděla ten příklad, že to tělesné schéma taky máme jako téma, tak tak tam potom je, tu skupinku, která toto je schopná zvládnout, tak tam je potom ovlivňuju. Učili jsme se vysloveně kreslit postavu na třetiny vlastně rozdělený papír. Jo, tak tam někdy to pobereme tak, že je hodně ovlivňuju a chci, aby něco konkrétního vytvořili, a někdy to máme taky takovou tu relaxační hodinu, kdy prostě si tvoří volně. A třeba jim pomůžu s nějakým tématem. Protože hodně klientů jakoby se nedovede rozhodnout, nedovedou začít. A jsou schopní nad tím papírem sedět a být nešťastní. A nevědí, jo, takže jim pomůžu, že to zadání, pomůže jim, třeba když nakouknou ke zdatnější klientce, která už se do toho teda pustila a teď tam už něco vzniká, a tak je to zase motivuje. A taky postupně, jak chodí dýl do těch skupinek, tak vidím, jak se někteří tak jakoby rozmalovali.

10. Pokud klientům dáváte nějaké zadání, řídíte se tím, co je baví, nebo tím, co si potřebují procvičit v rámci jemné motoriky nebo právě té komunikace?

No, střídám to. Jo, některé věci jsou takhle zaměřené a i na udržení třeba motoriky ruky hlavně, někdo umí psát tak třeba i děláme prostě techniky, prostě různé kresby fixem a šrafování a podobně, kde mám na mysli to udržení motoriky. Ale nesmím je samozřejmě otrávit. Protože účast ve skupinkách je dobrovolná a moje měřítko je, jestli jako běžej a ptaj se, kdy už bude skupinka anebo jestli otáčej oči v sloup a musím je hledat já. To je moje taková zpětná vazba. A jestli je to baví nebo ne.

11. Ještě jsem se nezeptala, jak často máte tyhle skupinky?

No, takhle jednou za týden, ale třeba co jsou klienti s těžkým postižením, tak máme dvakrát týdně kratší setkání, s některými i třikrát týdně, to jsou klienti, kteří udrží pozornost opravdu čtvrt hodina je pro ně dost, jo, ale tam neděláme jenom to výtvarno, tam třeba skládáme jednoduché puzzle nebo přiřazujeme stejné obrázky. To je širší činnost, než ta arteterapeutická.

12. Pozorujete u klientů nějaké zlepšení jejich dovedností v rámci motoriky nebo komunikace s tím, jak se věnují těm výtvarným činnostem?

Pozoruji. Říkám, někteří se doslova rozmalovali. Hlavně klienti, kteří sem přišli ve starším věku, třeba z domova, tak nebyli zvyklí, vlastně od školy asi neměli štětec v ruce a tak vlastně tam bylo vždycky velké váhání nad tím papírem a aby to nebylo špatně a tak. Tak tam mám několik takových radostí, kdy prostě se do toho teďka pustí s chutí, vědí, že nic nebude špatně, že se dočkají pochvaly, takže z toho mám radost.

No a co se týče té komunikace třeba v souvislosti s arteterapií, tam taky se naučili vlastně nad téma – zase ty zdatnější – nad téma obrázkama povídat. Děláme různé koláže, kde potom vlastně oni vystříhují z katalogů, co by si přáli, nebo, co měli doma a rozpovídávají se nad tím, naučili se to takhle využívat.

13. Myslíte si, že jsou tyhle výtvarné aktivity pro klienty důležité?

No vzhledem k tomu, jak se mi tam valí, si myslím, že se jim to líbí. To je nejdůležitější. Mám o to velký zájem, že jsem musela i odmítat, nebo že by někdo šel i na tři skupinky za týden, ale vlastně protože to vidím, že to nemá smysl, když ta skupinky přeroste určitý počet, tak že se tam pak někdo začne jakoby propadat, že mu pak nevěnuju tu pozornost, že jsou zase typy, které si tu pozornost stáhnou na úkor těch ostatních, takže musím být přísná a zavírat dveře a říkat až zítra, až pozítří.

14. Co to klientům dle Vašeho názoru přináší tyhle aktivity?

No, já si myslím, že především tohle uspokojení. S některými klienty jsem pracovala vysloveně kvůli pocitu úspěchu, že potřebují zažít úspěch a kolegyně vědí, že když jdeme ukázat obrázek, takže musí chválit a chválit a chválit, jo, že prostě jsou tu klienti, kteří prostě vysloveně toto potřebují. Někomu to přináší ten rozvoj nebo udržení motoriky, někomu to přináší ty vzpomínky třeba, rozpovídání, je to hodně individuální, co to komu přináší. Ale

vždycky si to v nějakém čase jakoby vyhodnocuju, jestli si myslím sama, že to tomu klientovi třeba za ten půlrok něco přineslo, že ho to nějak posunulo.

Příloha č. 4: Ukázka tvorby respondenta

Tento obrázek mi namaloval jeden z respondentů při mé návštěvě sociální služby. Sám mi navrhl, že mi něco namaluje a sám si zvolil co.

